

De Helgolandexcursie, met enige wetenschappelijke kanttekeningen

Dr. I.F. de Kuyper

Het doet mij genoegen om u verslag te kunnen doen van de excursie naar Helgoland, die onze vereniging maakte van 11 tot en met 13 mei 1990. Allereerst wil ik u een chronologisch verslag geven. Aansluitend voeg ik daar enige kanttekeningen van wetenschappelijke aard aan toe, aangezien de excursie, hoe aangenaam ook voor het oppervlakkige niet-wetenschappelijke oog, hier (helaas!) wel aanleiding toe gaf.

Vrijdag 11 mei 1990

Vijftig jaar na dato verzamelden zich in de ochtendschemer zo'n 20 vogelaars op een plein. Ze stonden zwijgend bij elkaar. Wilden zij herdenken, dat destijds op zo'n betreuenswaardige manier de ornithologie onderbroken is geweest?

Welnee: zij verzamelden zich immers op het Overwinningsplein! Daarom speelde voor niemand een historisch argument mee om deel te nemen aan deze excursie, zeker niet om wraak te nemen. Hooguit was er een toekomstgerichte nieuwsgierigheid, om te zien met welke vogelkundige parel onze set waddeneilanden zal worden uitgebreid na 1992.

De tocht naar Wilhelmshafen verliep, dankzij de gulle steun van onze bedrijven, die wegen in viervoud berijdbaar maken, voorspoedig. De eerste niet-ornithologische voortekenen verschenen echter in Bunde, toen een jeugdige bestuurder vergat te stoppen op de afgesproken plek.

Het landschap was vlak voor Wilhelmshafen werkelijk zeer fraai. Wat een mogelijkheden voor cultuur-histornithologisch onderzoek biedt die streek! Jammer genoeg lag de veerboot klaar voor vertrek, zodat nader onderzoek ons niet vergund was.

De volgende uren werden gevuld met irrelevante, organisatorische bezigheden die slechts de leidende leden beroerden.

Het kamerraam van das Pensionat in het dorp (het jeugdige deel van het gezelschap was ondergebracht in een uitspanning die geïsoleerd was van de rest van het dorp), bood de eerste interessante mogelijkheden.

Ik nam daar namelijk een manlijke grasmus (*Sylvia communis*) waar. Gaarne had ik hierover tijdens het diner van gedachten gewisseld met de secretaris onzer vereniging. Deze was echter niet los te branden van een kinderachtige collega van hem. Zie hierover de kanttekeningen.

Zaterdag 12 mei 1990

Na een passend Frühstück met enige sympathieke leden van het gezelschap, werden wij geacht ons weer met de jeugd te vermengen. Dezen beweerden reeds het hele eiland te zijn omgelopen, waarbij niet het specimen der soorten, doch slechts het totaalgetal van 'de lijst' telde. Mijn bijdrage - weer had ik een grasmus waargenomen, ditmaal in een seringestruik (*Seringa largiflora*)-verdronk in disputen of men nu 50 danwel 51 soorten gezien had.

Een hoogtepunt van de excursie had een rondleiding door de zo beroemde Vogelwarte kunnen zijn. Hoe lang geleden was het al niet, dat ik prof. dr. Moritz, leider van het Institut, op een symposium ontmoette! De deceptie was echter zeer groot. Niet iemand van het kader, maar een Fräulein, wellicht nog niet eens afgestudeerd, versschafte ons informatie. Ook zij had ons inlichtingen kunnen geven over de doortrek van de grasmus (*Sylvia communis*). Edoch: net toen ik hierover een diep gesprek begon, werd mij te verstaan gegeven dat het eten klaar zou staan...

Met moeite vervolg ik het chronologische verslag - léés echter de kanttekeningen: we komen hierop indringend terug!

Na het middageten vertrok de jeugd naar een strandeiland in de buurt.

Tot mijn spijt lukte het me niet om nog andere grasmussen te vinden. Ik heb toen een lange en steile wandeling gemaakt naar een zeevogelkolonie. Tot mijn vreugde trof ik het, om temidden van de schreeuwende en kwalijk riekende zeekoeten en drieteenmeeuwen, een naast familielid van de grasmus te ontmoeten: een zwartkop (*Sylvia atropurpurea*), vrouwelijk exemplaar. Wat een teken van de verhevenheid van de Sylviidae, dat zij zelfs klippen niet vermijden! Ook mocht ik daar een treffend staaltje van spontane volkskunst van onze oosterburen meemaken. Boven de klippen zette een gezelschap Duitse heren een welluidend jachtlied in! Heel toepasselijk was het refrein 'Schieszen ist unsere Freud, jodelahie, jodelaho, jodelaho!'

Zondag 13 mei 1990 (Moederdag)

De slotdag begon met enige regen. Maar verder, dat moet ik zeggen, was het weer héél aardig! De grasmussen (waarvan ik wederom enige kon observeren) bleven door de gematigde temperatuur de hele dag door actief. En zonnige perioden zorgden voor een gunstige belichting. Hoewel ik mijn maag moet ontzien, liet ik me verleiden tot een tochtje rond het eiland. Een werkelijke verrassing was de bijzonder aardige gids. Met scherts en luim wist hij ons te boeien met causerieën over het eiland en de rijke cultuur van de bewoners, zodat we als slot moesten betalen voordat we het ons bewust waren! Wat ons opviel was het grote aantal zeehonden. Geheel terecht vervulden die onze gids met zorg: deze dieren zijn immers geduchte concurrenten van de visserij! In het dorp troffen wij weer de jeugdige massa. Zij flaneerden met felgekleurde tassen en statieven, de één nog groter en indrukwekkender dan de ander; zij waren op weg van hun uitspanning naar de veerboot. Men beweerde ditmaal noordse gele kwikstaarten (*Motacilla flava thunbergi*) gezien te hebben. Op mijn vraag of het geen gewone kwikstaarten waren geweest (*Motacilla flava*

flava), gaven zij ongegronde antwoorden. Zie de kanttekeningen. Tot slot nog een ervaring die de goede spreuk 'Eind goed, al goed' waarmaakte. Na het diner op de boot vroeg onze voorzitter het woord. Op de voor hem kenmerkende, gevoelige wijze sprak hij een woord van dank aan de organisatie. Hij sprak: 'Ik denk namens de groep te spreken, als ik zeg...' Zeker deed hij dat! Hoe treffend refereerde hij aan Moederdag! Want ja: hoe veilig voelden wij ons niet georganiseerd, omringd door goede zorgen! Het mag dan ook geen verwondering wekken, dat wij zondagavond allen behouden terugkeerden.

Enige kanttekeningen van wetenschappelijke aard

Met nadruk zij vermeld, dat de volgende opmerkingen niet de organisatie betreffen!

Met pijn in het hart moet ik opmerken, dat er enige smetten aan deze excursie kleven, de vereniging en de ornithologie onwaardig. Zozeer getuigde het gedrag en de waarneming van enige der leden van oppervlakkigheid en liederlijke genotzucht, dat hier een vlamme vermaning past.

Dertig maal 45 uren (30 deelnemers die 3 dagen lang 15 uren hadden kunnen waarnemen), 1350 teluren waren mogelijk geweest. Stapels kostelijke kwantitatieve data hadden kunnen worden verzameld!

Als nu echter de wetenschappelijke loot van de ornithologie verschrompelt tot een kaal lijstje kruisjes, waarvan het (niet te vertrouwen) totaal dient tot verhoging van het prestige van de notulist: waarheen gaan wij dan als club van vogelkundigen?

Ik weet, lezers, deze vraag lijkt wellicht té hard, té priemend, te streng geoordeeld over een uitstapje als dit. Maar: ware u erbij geweest, had u het conformistisch drinkgelag gehoord, het lege gepraat over eideloze vakantie verhalen en vooral: de interesse voor de maagvulling die

in Die Vogelwarte de wetenschappelijke interesse opzij schoof... Dan zult u mij nageven: er is reden tot zorg, tot grote zorg. Temeer daar verwildering van waarneming hand in hand gaat met verwildering van zeden. Nog galmt mij in het oor, het verwijt wat ik een Duitse caravanbe-

woonster enige jeugdige deelnemers hoorde toevoegen: 'Wisst ihr nicht, dass dies kein Durchgang ist?'

Daarom, vogelkundige en wetenschappelijke lezers, laat ons de handen ineen slaan om het tij der vervlaking te keren, nu is het wellicht nog niet te laat!